

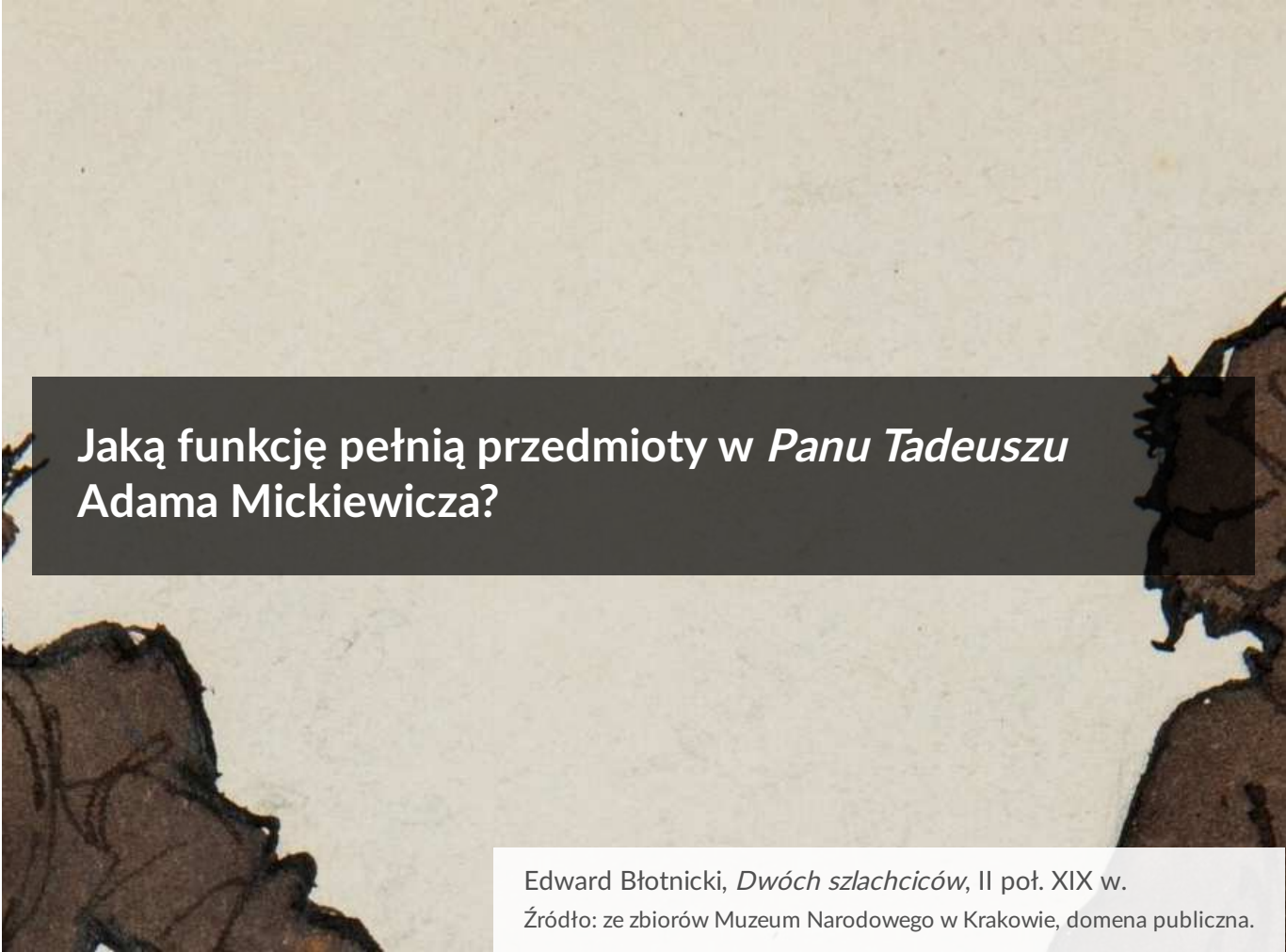
Jaką funkcję pełnią przedmioty w *Panu Tadeuszu* Adama Mickiewicza?

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Film](#)
- [Prezentacja multimedialna](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Adam Mickiewicz, *Pan Tadeusz*, Wrocław 1968, s. 6.
- Źródło: Adam Mickiewicz, *Pan Tadeusz*, Wrocław 1968, s. 10.
- Źródło: Adam Mickiewicz, *Pan Tadeusz*, Wrocław 1968, s. 11.
- Źródło: Adam Mickiewicz, *Pan Tadeusz*, Wrocław 1968, s. 223–224.
- Źródło: Maria Cieśla-Korytowska, *Szmary i trzaski w Panu Tadeuszu*, „Pamiętnik Literacki”, nr 4/2003.
- Źródło: Adam Mickiewicz, *Pan Tadeusz*, Wrocław 1968, s. 243.
- Źródło: Adam Mickiewicz, *Pan Tadeusz*, Wrocław 1968, s. 540–541.
- Źródło: Adam Mickiewicz, *Pan Tadeusz*, Wrocław 1968, s. 575–576.

- Źródło: Stanisław Pigoń, *Wstęp do Pana Tadeusza*, Wrocław 1968, s. 10.
- Źródło: Stanisław Pigoń, przypis do *Pana Tadeusza*, Wrocław 1968, s. 539.
- Źródło: Waldemar Baraniewski, *Kuchnia i stół w polskim dworze*, Warszawa 2004.
- Źródło: Adam Mickiewicz, *Pan Tadeusz*, Wrocław 1968, s. 9.
- Źródło: Stanisław Pigoń, *Wstęp do Pana Tadeusza*, Wrocław 1968, s. XV.
- Źródło: Waldemar Baraniewski, *Kuchnia i stół w polskim dworze*, Warszawa 2004, s. 14–15.
- Źródło: Stanisław Pigoń, przypis do *Pana Tadeusza*, Wrocław 1968, s. 214.
- Źródło: Adam Mickiewicz, *Pan Tadeusz*, Wrocław 1968, s. 239.
- Źródło: Stanisław Pigoń, *Wstęp do Pana Tadeusza*, Wrocław 1968, s. IX.
- Źródło: Stanisław Pigoń, *Wstęp do Pana Tadeusza*, Wrocław 1968, s. XXIX.

Jaką funkcję pełnią przedmioty w *Panu Tadeuszu* Adama Mickiewicza?

Edward Błotnicki, *Dwóch szlachciców*, II poł. XIX w.

Źródło: ze zbiorów Muzeum Narodowego w Krakowie, domena publiczna.

Historia literatury notuje wiele przedmiotów, które wpłynęły na losy wyobrazonego świata i jego bohaterów. [Święty Graal](#), [Excalibur](#), [czaszka Yoricka](#), ale też [butelka oleju](#) albo [ciastko magdalenka](#). Mieszkańcy Europy szybko rozszyfrują symboliczne znaczenie tych przedmiotów, łączy nas bowiem kod kulturowy, w którym materialne rekwizyty mają niebagatelne znaczenie.

Polacy doskonale znają pewien cytat:

((**Adam Mickiewicz**

Pan Tadeusz

Natenczas Wojski chwycił na taśmie przypięty
Swoj róg bawoli, długi, cętkowany, kręty
Jak wąż boa, oburącz do ust go przycisnął, (...)
I zagrał (...).

Źródło: Adam Mickiewicz, *Pan Tadeusz*, Wrocław 1968, s. 239.

Bawoli róg rozbrzmiewa podczas polowania w IV księdze *Pana Tadeusza* zatytułowanej *Dyplomatyka i łowy*. Znaczących przedmiotów jest w epopei Mickiewicza znacznie więcej. Jaką odgrywają rolę?

Twoje cele

- Dowiesz się, w jaki sposób Adam Mickiewicz odtwarza w *Panu Tadeuszu* realia „kraju lat dziecinnych”.
- Wyjaśnisz, jakie funkcje pełnią przedmioty opisane w epopei Mickiewicza.
- Scharakteryzujesz rolę dworku szlacheckiego jako centrum polskości w czasach zaborów.

Przeczytaj

„Tymczasem przenoś moją duszę utęsknioną...”

Adam Mickiewicz opublikował *Pana Tadeusza* w 1834 r. w Paryżu, gdzie znalazł się wraz z innymi Polakami po upadku powstania listopadowego z 1831 r. Sam Mickiewicz nie brał bezpośredniego udziału w powstaniu, był emisariuszem, wioząc pisma od Legacji Polskiej w Paryżu dla Rządu Narodowego. Nie zdążył jednak przedostać się do Królestwa. Wieść o upadku Warszawy zastała go w wielkopolskim Śmiełowie, z którego wspomnienia przywoływał później, pisząc *Pana Tadeusza*.

((Stanisław Pigoń

Wstęp do *Pana Tadeusza*

Przyjaciel Mickiewicza, (...) Bohdan Zaleski, przekazał wiadomość, że pomysł „poematu sielskiego”, a nawet sam jego początek, sięga jeszcze roku 1831, czasów pobytu w Wielkopolsce.

„Ojciec twój – pisał on do Władysława Mickiewicza w r. 1874 (...) wydumał *Pana Tadeusza* na wsi, w Poznańskim. Tam obmyślił pierwszy plan poematu i zaczął go od opisu dworu szlacheckiego w Polsce”.

Źródło: Stanisław Pigoń, *Wstęp do Pana Tadeusza*, Wrocław 1968, s. XV.

Pałac w Śmiełowie, widok współczesny. W 1831 r. znajdował się w nim ośrodek przerzutu ochotników do powstania. W sierpniu przebywał tu Adam Mickiewicz. Dziś w pałacu znajduje się muzeum poety

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Polscy emigranci w Paryżu byli pierwszymi czytelnikami *Pana Tadeusza*. To dla nich, ale także dla Polaków pozostałych w podzielonym rozbiorami kraju Mickiewicz tak pieczołowicie odtwarzał realia „kraju lat dziecińczych”.

Stanisław Pigoń

Wstęp do *Pana Tadeusza*

“(…) liryzm żalu, bolesnej tęsknoty za krajem własnym, co był „jak zdrowie”, za „ojczyzną myśli”, stanowi jeden z dominujących motywów poetyckiej twórczości [Mickiewicza]. Na określenie jego wartości używał poeta słów o najwyższym uczuciowym ładunku, a wreszcie ujął w wiersze niedościgłe chyba co do zwartości i potęgi wyrazu:

„Kraj lat dziecinnych! On zawsze zostanie
Święty i czysty jak pierwsze kochanie,
Nie zaburzony błędów przypomnieniem,
Nie podkopany nadziei złudzeniem
Ani zmieniony wypadków strumieniem”.

Źródło: Stanisław Pigoń, *Wstęp do Pana Tadeusza*, Wrocław 1968, s. IX.

Józef Ignacy Kraszewski, *Krajobraz z dworkiem*, 1858

Źródło: ze zbiorów Muzeum Narodowego w Warszawie, domena publiczna.

Zadanie twórcze, które postawił sobie Adam Mickiewicz, tak charakteryzuje Stanisław Pigoń:

“(Stanisław Pigoń

Wstęp do *Pana Tadeusza*

Odtworzyć ową zanikającą dawność, uchwycić w rysach charakterystycznych epokę bytu narodowego, która się dopiero

zamknęła i zapadła niepowrotnie w przeszłość jak zamczysko horeshkowskie (...), która nie zostanie już odbudowana nigdy, a zaludnić się ponownie i ożyć może już tylko w złudach wyobraźni poetyckiej; tym wyraziściej za to przed wyobraźnią owa dawność ujawniła się w całym bogactwie, w całej „ozdobie istnienia”.

Źródło: Stanisław Pigoń, *Wstęp do Pana Tadeusza*, Wrocław 1968, s. XXIX.

Dwór szlachecki jako centrum polskości

Włodzimierz Tetmajer, *Powitanie*, między 1903 a 1908 r.

Źródło: ze zbiorów Muzeum Narodowego w Krakowie, domena publiczna.

Akcja Mickiewiczowskiej *epopei* rozpoczyna się i w dużej części toczy w szlacheckim dworze w Soplicowie:

((Adam Mickiewicz

Pan Tadeusz

Śród takich pól przed laty, nad brzegiem ruczaju,
Na pagórku niewielkim, we brzozowym gaju,
Stał dwór szlachecki, z drzewa, lecz podmurowany;
Świeciły się z daleka pobielane ściany,
Tem bielsze, że odbite od ciemnej zieleni
Topoli, co go bronią od wiatrów jesieni.

Źródło: Adam Mickiewicz, *Pan Tadeusz*, Wrocław 1968, s. 6.

Kształt architektoniczny dworów budowanych w Polsce ewoluował od czasów renesansu. W epoce, którą przywołuje Mickiewicz w *Panu Tadeuszu*, jest on już dobrze utrwalony i oprócz wartości użytkowej ma również znaczenie symboliczne:

((Waldemar Baraniewski

Kuchnia i stół w polskim dworze

Nowy typ przestrzenny i strukturalny budowli wiejskiej – samodzielny, parterowy dwór, kształtuje się od początku XVII wieku. (...) Ten rodzaj skromnej siedziby wiejskiej – wznoszonej zazwyczaj (...) z drewna – odpowiadał zarówno ambicjom, jak i możliwościom szerokich warstw szlacheckich. (...) Wznoszenie nowych dworów z drewna wynikało zarówno z taniości i dostępności materiału (...), jak i z utrwalonych tradycji, zwyczajów i upodobań. O ich sile świadczyć może anegdota o szlachcicu, który jadąc w interesach do Toskanii, gdzie nie znano drewnianych domów, zabrał ze sobą cieślę, który wystawił mu drewniany dworek, budzący zdziwienie miejscowych. Anegdota owa ukazuje również inny, kulturowy wymiar zjawiska, jakim stał się drewniany dwór wiejski. W powszechnym odczuciu jego formy stawały się manifestacją odrębności warstwy szlacheckiej, podkreśleniem przywiązania do tradycji i wartości własnego dziedzictwa wobec **kosmopolityzmu** magnaterii. Z drugiej strony, możemy je traktować jako wyraźny znak **konserwatyzmu** społecznego i lęku przed otwarciem się na świat niosący zmiany, jako wyraz **izolacjonizmu** kulturowego i mitologizacji rodzimości.

Źródło: Waldemar Baraniewski, *Kuchnia i stół w polskim dworze*, Warszawa 2004, s. 14–15.

1

Dach

Dach dworku pokrywano gontem, był to tzw. dach polski.

2

Podmurówka

Drewniany parterowy dwór budowany był na podmurówce; w *Panu Tadeuszu* dwór jest „z drewna, lecz podmurowany”. Ściany były „pobielone”.

3

Funkcjonalne wnętrze

We wnętrzu dworku, po jednej stronie sieni, znajdowały się sypialnie, garderoby i gabinety. Po drugiej stronie wyodrębniano część gospodarczą: kuchnię, spiżarnię, kredens (pomieszczenie, w którym przechowywano potrawy przed podaniem ich na stół), izbę czeladną – przeznaczoną dla służby.

4

Kolumnowy ganek

Symetrię budowli podkreślał kolumnowy ganek, charakterystyczna cecha polskiego dworu.

5

Budynek gospodarczy

Budynki gospodarcze wspomagały funkcjonowanie dworu. Wszystko, co potrzebne do życia mieszkańcom, produkowano na miejscu. Potrzebne były więc np. spichlerz, piwnica, lodownia, sernica (miejsce do produkcji i dojrzewania sera).

Napoleon Orda, *Nowogródek. Dwór Mickiewiczów – widok od podjazdu*, 1876

Źródło: ze zbiorów Muzeum Narodowego w Krakowie, domena publiczna.

Słownik

epopeja

(gr. *epopoía* – poemat epicki) – gatunek epiki obejmujący utwory, zazwyczaj wierszowane, w których przedstawiano mitycznych lub historycznych bohaterów biorących udział w wydarzeniach przełomowych dla określonej społeczności

realizm

(fr. *réalisme*) – w literaturze prąd spopularyzowany w prozie II połowy XIX wieku, dążący do jak najwierniejszego odzwierciedlenia świata znanego czytelnikowi z codzienności. Realisci opisywali wydarzenia, bohaterów i ich egzystencję w sposób reprezentatywny dla przedstawianej w utworze grupy społecznej

retardacja

(łac. *retardatio* – opóźnienie) figura stylistyczna polegająca na zatrzymywaniu lub opóźnianiu akcji utworu literackiego, najczęściej za pomocą rozbudowanych opisów, w celu zwiększenia napięcia u czytelnika

synestezja

(gr. *synaísthēsis* – równoczesne postrzeganie) – środek stylistyczny polegający na przypisaniu określonemu zmysłowi wrażeń doświadczanych za pomocą innego zmysłu

Film

Polecenie 1

Zapoznaj się z wykładem prof. Michała Kuziaka, a następnie wyjaśnij, dlaczego świat opisany w *Panu Tadeuszu* należy uznać za świat utracony.

Film dostępny pod adresem </preview/resource/R1AluB912UgxJ>

Film opowiada o funkcji przedmiotów w *Panu Tadeuszu* Adama Mickiewicza.

Polecenie 2

Na podstawie wykładu oraz informacji z całego e-materiału udowodnij, że dwór w Soplicowie stanowi symboliczne centrum polskości.

Prezentacja multimedialna

Polecenie 1

Zapoznaj się z prezentacją multimedialną. Następnie wyjaśnij, jakie funkcje pełnią przedstawione w niej przedmioty. Możesz odwołać się także do wykładu zamieszczonego w e-materiale.

Polecenie 2

Wskaż, co łączy przedmioty opisane przez Mickiewicza w *Panu Tadeuszu*.

Kliknij, aby uruchomić w trybie pełnoekranowym.

Ćwiczenie 1

Połącz w pary przedmioty i postaci z *Pana Tadeusza*, z którymi się wiążą.

Sagalasówka

Rejent

portrety postaci historycznych i zegar
kurantowy

Wojski Hreczecha

Sanguszówka

Jankiel

serwis

Tadeusz Soplica

cymbały

Wojski Hreczecha

bawoli róg

Asesor

Ćwiczenie 2

Przeczytaj jeszcze raz cytaty z *Pana Tadeusza* zamieszczone w prezentacji. Wskaż, jakie środki wyrazu artystycznego zastosował poeta. Jakiej pełnią one funkcje?

Cytat

Środek wyrazu

Funkcja

Ćwiczenie 3

Zaznacz właściwą nazwę zabiegu stylistycznego polegającego na szczegółowym opisywaniu przedmiotów, np. arcyserwisu lub rogu, służącego m.in. opóźnieniu akcji i tym samym budowaniu napięcia.

☐ antyteza

☐ retardacja

☐ hiperbolizacja

☐ antropomorfizacja

Dla nauczyciela

Autor: Justyna Mroczkowska-Lepka

Przedmiot: Język polski

Temat: Jaką funkcję pełnią przedmioty w *Panu Tadeuszu* Adama Mickiewicza?

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Cele kształcenia – wymagania ogólne

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

2. Rozumienie historii literatury i dziejów kultury jako procesu, a także dostrzeganie roli czynników wewnętrznych i zewnętrznych wpływających na ten proces.

3. Rozumienie konieczności zachowania i rozwoju literatury i kultury w życiu jednostki oraz społeczeństwa.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

Zakres podstawowy

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

1) rozumie podstawy periodyzacji literatury, sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach: starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm, Młoda Polska, dwudziestolecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r.;

3) rozróżnia gatunki epickie, liryczne, dramatyczne i synkretyczne, w tym: gatunki poznane w szkole podstawowej oraz epos, odę, tragedię antyczną, psalm, kronikę, satyrę, sielankę, balladę, dramat romantyczny, powieść poetycką, a także odmiany powieści i dramatu, wymienia ich podstawowe cechy gatunkowe;

4) rozpoznaje w tekście literackim środki wyrazu artystycznego poznane w szkole podstawowej oraz środki znaczeniowe: oksymoron, peryfrazę, eufonię, hiperbolę;

leksykalne, w tym frazeologizmy; składniowe: antytezę, paralelizm, wyliczenie, epiforę, elipsę; wersyfikacyjne, w tym przerzutnię; określa ich funkcje;

6) rozpoznaje w tekstach literackich: ironię i autoironię, komizm, tragizm, humor, patos; określa ich funkcje w tekście i rozumie wartościujący charakter;

9) rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji;

10) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania: świata przedstawionego (fabuły, bohaterów, akcji, wątków, motywów), narracji, sytuacji lirycznej; interpretuje je i wartościuje;

11) rozumie pojęcie motywu literackiego i toposu, rozpoznaje podstawowe motywy i toposy oraz dostrzega żywotność motywów biblijnych i antycznych w utworach literackich; określa ich rolę w tworzeniu znaczeń uniwersalnych;

12) w interpretacji utworów literackich odwołuje się do tekstów poznanych w szkole podstawowej, w tym: trenów i pieśni Jana Kochanowskiego, bajek Ignacego Krasickiego, *Dziadów* cz. II oraz *Pana Tadeusza* Adama Mickiewicza, *Zemsty* Aleksandra Fredry, *Balladyny* Juliusza Słowackiego;

15) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, szczególnie kontekst historycznoliteracki, historyczny, polityczny, kulturowy, filozoficzny, biograficzny, mitologiczny, biblijny, egzystencjalny;

16) rozpoznaje obecne w utworach literackich wartości uniwersalne i narodowe; określa ich rolę i związek z problematyką utworu oraz znaczenie dla budowania własnego systemu wartości.

2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:

1) przetwarza i hierarchizuje informacje z tekstów, np. publicystycznych, popularnonaukowych, naukowych;

2) analizuje strukturę tekstu: odczytuje jego sens, główną myśl, sposób prowadzenia wywodu oraz argumentację;

III. Tworzenie wypowiedzi.

1. Elementy retoryki. Uczeń:

4) wyjaśnia, w jaki sposób użyte środki retoryczne (np. pytania retoryczne, wyliczenia, wykrzyknienia, paralelizmy, powtórzenia, apostrofy, przerzutnie, inwersje) oddziałują na odbiorcę;

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

- 2) buduje wypowiedź w sposób świadomy, ze znajomością jej funkcji językowej, z uwzględnieniem celu i adresata, z zachowaniem zasad retoryki;
- 4) zgodnie z normami formułuje pytania, odpowiedzi, oceny, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji;
- 10) w interpretacji przedstawia propozycję odczytania tekstu, formułuje argumenty na podstawie tekstu oraz znanych kontekstów, w tym własnego doświadczenia, przeprowadza logiczny wywód służący uprawomocnieniu formułowanych sądów;

IV. Samokształcenie.

- 1) rozwija umiejętność pracy samodzielnej między innymi przez przygotowanie różnorodnych form prezentacji własnego stanowiska;
- 2) porządkuje informacje w problemowe całości poprzez ich wartościowanie; syntetyzuje poznawane treści wokół problemu, tematu, zagadnienia oraz wykorzystuje je w swoich wypowiedziach;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności.

Cele operacyjne. Uczeń:

- dowiadyuje się, w jaki sposób Adam Mickiewicz odtworzył w *Panu Tadeuszu* realia „kraju lat dziecinnych”,
- wyjaśnia, jakie funkcje pełnią przedmioty opisane w epopei Mickiewicza,
- charakteryzuje rolę dworku szlacheckiego jako centrum polskości w czasach zaborów.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- odwrócona klasa;
- ćwiczeń przedmiotowych;

- z użyciem komputera;
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Nauczyciel prosi, by uczniowie zapoznali się z prezentacją multimedialną zamieszczoną w e-materiale oraz z informacjami z bloku tekstowego.

Faza wprowadzająca:

1. Wyświetlenie na tablicy treści zawartych w sekcji „Wprowadzenie”. Przybliżenie przez nauczyciela tematu i celów lekcji. Określenie wiążących dla uczniów kryteriów sukcesu.
2. Nauczyciel pyta, czy uczniowie przypominają sobie (inne niż wymienione we wprowadzeniu do lekcji) przedmioty, które odegrały znaczącą rolę w książkach przeczytanych przez nich. Uczniowie podają przykłady. Nauczyciel pyta: jaką funkcję pełnią te przedmioty w tekstach? Propozycje odpowiedzi notowane są na tablicy w formie mapy myśli.
Następnie prowadzący informuje, że podczas lekcji uczniowie będą badali funkcje przedmiotów przedstawionych przez Mickiewicza w *Panu Tadeuszu*.

Faza realizacyjna:

1. Praca w grupach

Nauczyciel prosi, by uczniowie podzielili się na pięć grup. Każda z nich wykonuje polecenie 1 towarzyszące prezentacji multimedialnej, w odniesieniu do innych przedmiotów.

Grupa 1: portrety i zegar; grupa 2: tabakiera i róg; grupa 3: strzelby Asesora i Rejenta, grupa 4: arcyserwis, grupa 5: cymbały. Po upływie ustalonego czasu przedstawiciele grup prezentują odpowiedzi. Do mapy myśli umieszczonej na tablicy zostają dopisane funkcje, jakie pełnią przedmioty w *Panu Tadeuszu*.

2. Prowadzący wyświetla wykład eksperta, prof. Macieja Kuziaka. Uczniowie, wciąż pracując w grupach, wykonują polecenia 1 i 2. Następnie wybrane osoby prezentują odpowiedzi, a nauczyciel weryfikuje ich poprawność.

Faza podsumowująca:

1. W podsumowaniu lekcji nauczyciel może zadać pytanie: co łączy przedmioty przedstawione w *Panu Tadeuszu*?
2. Nauczyciel omawia przebieg zajęć, wskazuje mocne i słabe strony pracy uczniów, udzielając im tym samym informacji zwrotnej.

Praca domowa:

1. Uczniowie wykonują ćw. 1, 2 i 3 z sekcji „Prezentacja multimedialna”.

Materiały pomocnicze:

- *Dwór polski. Architektura. Tradycja. Historia*, red. Aleksandra Górskiego, Kraków 2007.
- Waldemar Baraniewski, *Kuchnia i stół w polskim dworze*, Warszawa 2004.

Wskazówki metodyczne

- Uczniowie mogą wykorzystać multimedium „Film” do przygotowania się do lekcji powtórkowej.